

УДК 821.161.2-1.09:2-534.3

Лариса Семенюк

МОЛИТОВНИЙ ДИСКУРС ПОЕЗІЇ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті показано молитовний лад Шевченкової поезії як вияв глибокої релігійності, чутливості поета, прояв його вболівання за долю України та його народу. Наголошено особливе місце в молитовному дискурсі поета творів періоду «трьох літ». В їх основі – віра в остаточну Господню волю, його милість до всіх людських благаць. Благальні молитви нерідко завершуються мотивами прославлення Бога-спасителя та висловлення йому глибокої покори і вдячності. Звертаючись до Бога, Шевченко переважно виступає як «всенародний речник».

Ключові слова: Тарас Шевченко, молитва, «Псалми Давидові», переспів, вірш, поема, релігійність, Бог.

Постановка наукової проблеми та її значення. Питання про релігійність Т. Шевченка, що вже впродовж півтора століття привертає увагу вчених, породило багату наукову літературу (праці Л. Білецького, І. Огієнка, В. Щурата, В. Домашовця, В. Радущького, Т. Салиги, Д. Степовика та ін.). На сьогодні маємо величезну кількість

поглядів і тлумачень – від відверто атеїстичних у працях радянських інтерпретаторів до спроб ґрунтовного аналізу творчості поета з позицій його релігійності. Показова щодо цього праця Володимира Домашовця, який ґрунтовно опрацював Шевченкові переспіви Давидових псалмів у контексті інших творів поета [3]. Автор доводить, що Шевченко був глибоко релігійною людиною: «він твердо вірив у вічно живого праведного й справедливого Бога, Який допомагав йому жити, працювати й боротися «за Євангеліє правди, за темні люди» [3, с. 99]. На думку вченого, Шевченко був переконаний, «що в усьому... є Божа воля, хоч не завжди людина її розуміє і хоче з нею погодитися...» [3, с. 100]. Попри це, питання про релігійність Т. Шевченка на сьогодні не є вичерпаним до кінця. Зокрема, заслуговує на окрему увагу молитовний дискурс поета, що найвиразніше помітний у переспівах Давидових псалмів та в поемах періоду «трьох літ». Тому мета цієї статті – показати молитовний лад Шевченкової поезії як вияв глибокої релігійності, чутливості поета, прояв його вболівання за долю України та його улюбленого народу.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасна наука розглядає молитву як «звернення до Бога, порив людського серця й розуму, сколихнутих релігійним почуттям; ...злет людини душею в небо на розмову із Сотворителем» [4, с. 55]. Це, так би мовити, образне розуміння суті цього релігійного акту. З точки зору теологічної, «християнська молитва бачиться ментальним входженням особистості у понадматеріальну сферу комунікативних стосунків Пресвятої Трійці» [1, с. 5]. Класичним визначенням молитви у православній традиції вважається формула, запропонована св. Іоаном Дамаскіним: «Молитва є піднесення розуму до Бога або ж прохання у Бога того, що потрібно» [2, с. 263].

Молитва «як прояв одного з найбільш автентичних духовних явищ» [4, с. 55] увійшла в українську літературу від часу її зародження. Аналізу середньовічної концепції молитовного дискурсу присвячені ґрунтовні розвідки В. Мокрого [4] та архієпископа Ігоря Ісіченка [1]. Молитовним ладом перейнята також уся барокова метафізична поезія, що склалася внаслідок небувалого розквіту теології і богослов'я доби Бароко.

Не дивно, отож, що Т. Шевченко, який тяжів до автентичних духовних коренів та переймався божественними ідеями Святого Письма, у багатьох своїх творах послуговувався християнською молитвою,

що була водночас і виявом побожних почуттів поета, і літературно-мистецьким прийомом, і суб'єктивною розмовою з Богом про насущні проблеми буття. Мотиви благальної молитви вчуваються вже у «Заспіві», яким відкривається перший Шевченків «Кобзар» 1840 р. Його слова-думи, послані в Україну з чужини, пройняті щирою любов'ю та глибоким сподіванням поета, що їх почують і приймуть на батьківщині як свої, рідні:

*Думи мої, думи мої,
Квіти мої, діти!
Виростав вас, доглядав вас, –
Де ж мені вас діти?
В Україну ідіть, діти,
В нашу Україну,
Попідтинню сиротами,
А я – тут загину [6, с. 51].*

Але ніщо з Шевченкових писань, як зауважує В. Домашовець, «не було таким сильним у слові й на такій висоті духа, як його поетичні твори, написані в 1843–45 роках...» [3, с. 10]. Саме у цей період поет переспівав біблійні Давидові псалми та створив ряд поем («І мертвим, і живим...», «Сон», «Кавказ», «Чигирин»), у яких подав зразки молитовного звертання людини до Бога в святості, чистоті, покорі й шуканні милості Божої.

Особливу молитовну тональність мають Шевченкові переспіви десяти Давидових псалмів. Вони «віддзеркалюють дуже великий обсяг людських переживань особистого й загального порядку» [3, с. 20] та свідчать про молитовну налаштованість поета, суголосність його думок із божественними ідеями Святого Письма. Так, у переспіві 12-го Давидового псалму передано переживання людиною складних життєвих обставин. У формі глибокої і щирої молитви автор звертається до Бога, який знає про все, але забув, покинув і залишив його напризволяще:

*Чи Ти мене, Боже милий,
Навік забуваєш?
Одвертаєш лице Своє,
Мене покидаєш?
Доки буду мучить душу
І серцем боліти?*

*Доки буде ворог лютий
На мене дивитись
І сміятись! [6, с. 297].*

Друга частина цього псалма має на меті поворот від нарікання до справжньої молитви – благаання:

*Спаси мене,
Спаси мою душу,
Да не скаже хитрий ворог:
«Я його подужав!»
І всі злії посміються,
Як упаду в руки,
В руки вражі. Спаси мене
Од лютої муки,
Спаси мене... [6, с. 297].*

Чотириразове прохання до Бога про спасіння лише підкреслює силу Шевченкової молитви. У кінці поет переходить від прохання до прославлення Бога, що пройняте піднесенням, радісним настроєм:

*...помолюся
І воспою знову
Твої блага чистим серцем,
Псалмом тихим, новим [6, с. 297–298].*

Як справедливо зауважує В. Домашовець, коли Шевченко переспівує цей псалом, «він говорить не тільки про свої особисті переживання, а за народні. Читаючи його переспів Псалма, дуже сильно відчувається, що він висловлює свої думки як всенародний речник...» [3, с. 40].

Це бачимо і в інших псалмах, переспіваних у збірці «Псалми Давидові», у яких навіть не говориться про особисті переживання автора, а йдеться про всенародні проблеми, якими переймається поет. Тільки на Бога він покладає надії на спасіння і кращу долю, тільки його прославляє за це:

*Хто ж пошле нам спасеніє,
Верне добру долю?
Колись Бог нам верне волю,
Розіб'є неволю.
Восхвалимо тебе, Боже,*

*Хваленієм всяким.
Возрадується Ізраїль
І святий Іаков («Псалом 52-й») [6, с. 299].*

«Це було мрією і молитвою Шевченка, – пише В. Домашовець, – щоб Бог повернув українському народові волю. Але одночасно це ще і ще раз він благає своїх панів заступитися за найменшого брата й виявити йому милосердя і любов» [3, с. 65].

У псалмі 43-му Шевченко, згадавши славне минуле українського народу, порівнює його із сумним сучасним, після чого у палкій молитві звертається до Бога, щоб він допоміг нам і врятував від чужої наруги:

*Поможі нам, ізбави нас
Вражкої наруги!
Поборов ти першу силу (тобто Польщу. – Л. С.),
Побори і другу,
Ще лютішу!.. (тобто Московщину. – Л. С.).*

Поет звертається до Бога і просить, щоб він подолав сором і наругу, допоміг знову встати на ката, який мордує наш народ, і прогнати його з України:

*Встань же, боже –
Вскую будеш спати,
Од сліз наших одвертатись,
Скорби забувати!
Смирилася душа наша,
Тяжко жить в оковах!
Встань же, боже, – помози нам
Встань на ката знову! [6, с. 298–299].*

Питання в псалмі 52-му – «Хто ж пошле нам спасеніє, / Верне добру долю?» – спонукає палку молитву до Бога з глибини серця Шевченка в псалмі 53-му:

*Боже, спаси, суди мене
Ти по своїй волі.
Молюсь: господи, внуши їм
Уст моїх глаголи!
Бо на душу мою встали
Сильнії чужії,
Не зрятъ бога над собою,
Не знають, що діють.
А бог мені помагає,*

*Мене заступає,
І їм правдою своєю
Вертає їх злая* [6, с. 299–300].

У цьому псалмі Шевченко виявляє велику надію на Бога під час особливих труднощів і переживань. Спасіння є тільки в Господі, в його святім промислі, – стверджує поет. Він просить, щоб сам Бог роз'яснив немилосердним поневолювачам його слова в захист народу, бо вони не хочуть його ані чути, ані зрозуміти.

«Тарас Шевченко був людиною уповання на Господа Бога й молитви до Нього. Однак він не молився до тих богів у Візантії і Москві; таких богів він не знав, бо вони поневолили його безталанну Україну» [3, с. 76]. Тому поет спрямовує свою самотню молитву до Бога і тих, хто не розкаявся у своїх гріхах:

*Помолюся господеві
Серцем самотнім
І на злих моїх погляну
Незлим моїм оком* [6, с. 300].

«В цих словах, – як зауважує В. Домашовець, – виявляється чистий характер його душі. Він не носив у своїм серці гіркої коріння злоби проти людей, навіть які чинили зло, бо він бачив, що вони чинять гріх у своїм незнанні Бога, виконують зло через незнання правди, мучать інших, бо не навчилися робити добра. Тільки тому, що Біблія була йому підручником Божої справедливості, християнської етики, він міг на своїх злих поглянути незлим своїм оком» [3, с. 76–77].

У псалмі 81-му поет змальовує «видіння Божого Суду» над злими «богами»-царями, князями й можновладними цього світу, щоб показати Божу силу володіння над усіма людьми. Цікаво, що перед тим як писати про суд над земними владиками, поет у переспіві попереднього псалма просить спершу про суд над собою: «Боже, спаси, суди мене / Ти по своїй волі!». Це є абсолютно християнський підхід, що відповідає Христовим словам: «Вийми перше колоду з власного ока, а потім побачиш, як вийняти заскалку з ока брата твого!» (Мт. 7 : 5).

У заключних словах цього псалма поет закликає Бога вчинити справедливий суд над царями й суддями, які не прислухаються до Божих слів («Божого глагола»):

Встань же, боже, суди землю

*І судей лукавих!
На всім світі твоя правда,
І воля, і слава [6, с. 300].*

Вершиною поетичної наснаги Т. Шевченка в серії переспіву Давидових псалмів В. Доманицький вважає псалом 93-й. «У ньому він кличе до Бога про справедливу помсту – остаточну відплату поневольникам українського народу за всі кривди й неописані страхіття, нанесені протягом багатьох років» [3, с. 96]. Тому в словах молитви до Бога він кличе:

*Встань же, боже, – твою славу
Гордий зневажає.
Вознесися над землею
Високо, високо,
Закрий славою своєю
Сліпе, горде око [6, с. 300–301].*

Поет задається питанням: «Доки, господи, лукаві / Хваляться, доколі / Неправдою?» [6, с. 301]. Він закликає нерозумних панів-українців навернутися до добра, а простих людей – вірити в день їхнього спасіння, адже:

*Господь любить свої люде,
Любить, не оставить,
Дожидає, поки правда
Перед ними стане [6, с. 301].*

Безмірно вірячи у праведного і справедливого Бога, поет пише:

*Якби не бог поміг мені,
То душа б живая
Во тьмі ада потонула,
Проклялась на світі.
Ти, господи, помагаєш
По землі ходити,
Ти радуєш мою душу
І серце врачуєш... [6, с. 301].*

Він знав, що в усьому, що діється на землі, є Божа воля, хоч не завжди людина її розуміє і хоче з нею погодитися:

І перебуде твоя воля, –

*І труд твій не всує,
Вловлять душу праведнику,
Кров добру осудять* [6, с. 301].

Через це поет висловлює віру й надію на Бога та його допомогу «Мені господь пристанище, / Заступником буде...» [6, с. 301]. Ці слова співзвучні із поетичним пасажем Г. Сковороди: «О пристанище безбідно, / Тихо, сладко, безнавѣтно! / О Маріин сине!» [5, с. 58].

У трьох останніх переспівах псалмів (132-го, 136-го, 149-го) Т. Шевченко переходить до більш спокійного тону та прославляє Боже ім'я. Він упевнений, що Господь не забуде «братів благих своїх», а

*Воцариться в дому тихих,
В сем'ї тій великій,
І пошле їм добру долю
Од віка до віка* («Псалом 132-й») [6, с. 302].

Свої переспіви Давидових псалмів Т. Шевченко закінчує ідеєю найвищого добра людини: вільно жити і Бога хвалити.

Молитовним пафосом сповнені й інші твори поета періоду «трьох літ». Глибокі переживання Шевченкової душі, винесені з України в 1843–1845 рр., спонукали його до написання «так багато глибоких змістом і обширно тематикою поем, в яких він торкнувся найбільше пекучих проблем життя поневоленого українського народу» [3, с. 76].

Так, у посланні «І мертвим, і живим, і ненародженим...» він, за словами В. Домашовця, «як покликаний Богом народний пророк, ...кинув між людей своє огненне слово перестороги, палкий заклик до щирого покаяння, сердечне благання покинути беззаконний спосіб і несправедливу дорогу життя, а просив виявляти один до одного співчуття, милосердя, добрість і любов...» [3, с. 33]:

*Обніміте ж, брати мої,
Найменшого брата, –
Нехай мати усміхнеться,
Заплакана мати.
Благословить дітей своїх
Твердими руками,
І діточок поцілує
Вольними устами!
І забудеться срамотня*

*Давня година,
І оживе добра слава,
Слава України,
І світ ясний, невечерній,
Тихо засіяє...
Обніміться ж, брати мої,
Молю вас, благаю! [6, с. 293–294].*

Як слушно зауважує В. Домашовець, «Він молився за благословенну Богом країну, бо від душі хотів, щоб його народ жив у Божій любові на своїй землі, вільний від усяких поневольників і насильників» [3, с. 33–34]:

*І хочеться...Боже милий!
Як хочеться жити,
І любити твою правду,
І весь світ обняти!*
(«Ми восени таки похожі...») [6, с. 493].

Шевченко не тільки засуджував зло, але й від серця закликав усіх до покаяння, до навернення зі злих доріг життя, до чинення добра, щоб спільними силами стати проти неправди й насильства:

*Умийтеся! Образ божий
Багном не скверніте.
Не дуріте дітей ваших,
Що вони на світі
На те тільки, щоб панувать...
Бо невчене око
Загляне їм в саму душу
Глибоко! глибоко! («І мертвим, і живим...») [6, с. 290].*

У поемах від 1843 р. він просить у Бога помилування для невинних людей – жертв помилок, байдужості, недбалості дідів і прадідів та запевняє, що Бог – велика сила і велика слава, здатна змінити життя людей на краще:

*Боже! боже!
Великая сило!
Великая славо! зглянься на людей!
Одпочинь од кару у світлому раї!*

*За що пропадають? за що ти караєш
Своїх і покірних і добрих дітей?*

(«Єретик») [6, с. 228].

Шевченко визнавав, що він є тільки обмеженою у своєму знанні людиною і в жодному разі не може знати Божого промислу, а тому й не вправі обвинувачувати його в будь-якій несправедливості: «Не мені, / Великий господи, простому, / Судить великії діла / Твоєї волі...» [6, с. 229]. Тому поет висловлює у відношенні до Бога таку думку: «Люта зла не дієш без вини нікому!» [6, с. 229].

Ще сильніше свою любов до Господа поет висловлює на сибірській каторзі в молитві до Бога такими словами:

*Молюсь тобі, боже милий,
Господи великий!
Що не дав мені загинуть,
Небесний владико,
Що дав мені добру силу
Пересилить горе
І привів мене, старого,
На ці святі гори
Одинокий вік дожити,
Тебе восхвалити,
І твоєю красою
Серце веселити... («Сон» 1847 р.) [6, с. 357].*

Про любов і сердечний рай, про спокій і братолюбство між людьми на всій землі він благав Всевишнього також у своїх коротких, але щирих і палких молитвах:

*Мені ж, мій боже, на землі
Подай любов, сердечний рай,
І більш нічого не давай!*

*Мені ж, о господи, подай
Любити правду на землі
І друга щирого пошли!*

*А всім нам вкупі на землі
Єдиномисліє подай,
І братолюбіє пошли! («Молитва») [6, с. 567–58].*

Він молився до Господа Бога за те, щоб сусідні слов'янські народи стали добрими братами, бо тільки тоді вони зможуть жити в спокої та гармонії один із одним.

Останнім яскравим актом молитовного звернення поета до Бога є поема «Неофіти», створена 1857 р., після повернення Шевченка із заслання. На думку В. Домашовця, своїм змістом і духом вона дуже подібна до творів з 1845 року [3, с. 141]. Цей твір є великим свідченням того, що вороги не змогли скувати його духа, змінити його душі, зламати його святої ідеї. «А навпаки, він у своїх подвижницьких переживаннях, перебуваючи на самоті з Богом, ще більше скристалізував свої думки, ще чіткіше накреслив свої ідеї, ще палкіше молився за огненну силу слова» [3, с. 142]. Ця глибока віра в живого Бога народила щирі й палку благальну молитву до нього:

*Ридаю,
Молю, ридаючи: пошли,
Подай душі убогій силу,
Щоб огненно заговорила,
Щоб слово пламенем взялось,
Щоб людям серце розтопило
І на Україні понеслось,
І на Україні святилось,
Те слово – божєє кадило,
Кадило істини! Амінь [6, с. 518].*

В. Домашовець з цього приводу пише: «Віривши глибоко в Живого Бога, він так щиро й палко вмів помолитися, як ніхто з-поміж церковних проповідників-священнослужителів» [3, с. 21].

Згідно з розумінням Шевченкової християнської етики, заснованої не на церковних догмах, а на Святому Письмі, молитва, поклоніння і прославлення належать не людям, а лише Богові, тому з глибини поетової душі народжуються повні гніву й покладання на Бога слова:

*Молітьсь богові одному,
Молітьсь правді на землі,
А більше на землі нікому
Не поклонітьсь. Все брехня –
Попи й царі... («Неофіти») [6, с. 523].*

Заклик вдаватися до братерської любові та Божої молитви як засобу порятунку й очищення від духовної скверни звучить і в інших творах поета:

*А поки те буде,
Любіться, брати мої,
Україну любіте,
І за неї безталанну
Господа моліте!.. («Моїм союзникам посвящаю»).*

Шевченко до кінця свого життя зберігав тверду віру в Бога та надію на нього. Недаремно у віршах 1858–1859 рр. він знову звернувся до біблійних переспівів. У «Подражанії 11 псалму» він звертається до Бога з палкою молитвою:

*Мій боже милий, як то мало
Святих людей на світі стало.
Один на другого кують
Кайдани в серці. А словами,
Медоточивими устами
Цілюються і часу ждуть,
Чи швидко брата в домовині
З гостей на цвинтар понесуть? [6, с. 537]*

Молитовним ладом перейняті не лише поетові слова, звернуті до Бога, а й ті Шевченкові рядки, в яких він звертається до України та цілого світу:

*Боже мій з тобою!
Мій краю прекрасний, розкішний, багатий!
Хто тебе не мучив? («Іржавець») [6, с. 359].
Світе ясний! Світе тихий!
Світе вольний, несповитий!
За що ж тебе, світе-брате,
В своїй добрій, теплій хаті
Оковано, ому рано
(Премудрого одурено),
Багрянницями закрито
І розп'ятієм добито? («Світе ясний...») [6, с. 574–575].*

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, молитовним ладом пройнята вся творчість поета – від перших віршів, що

склали «Кобзар» 1840 р., до останніх творів, написаних після заслання. Особливе місце в молитовному дискурсі поета займають твори періоду «трьох літ», коли Шевченко пережив сильний світоглядний переворот. У своїх переспівах Давидових псалмів, поемах «І мертвим, і живим, і ненародженим...», «Єретик» поет сповнений вірою в Бога, надією на нього, сподіваннями на силу Господніх законів.

З огляду на зміст, більшість молитовних поезій Т. Шевченка можна вважати благальними. В їх основі – віра поета в остаточну Господню волю, його милість до всіх людських блгань, – як і написано в Євангелії від Матвія: «Просіть, і дасться вам; шукайте, і знайдете; стукайте, і відчинять вам. Кожний бо, хто просить, одержує; хто шукає, знаходить; хто стукає, тому відчиняють» (Мт : 7–8). Благальні молитви нерідко завершуються мотивами прославлення Бога-спасителя та висловлення йому глибокої покори і вдячності, що впливали з поетової душі: «Слава Богу!», «Слава тобі, Спасителю!», «Слава, слава Богу!», «Слава тобі, Христе Боже!» або «Слава Господеві!». Звертаючись до Бога, Шевченко, як правило, говорить не про свої особисті переживання, а про всенародні біди і проблеми, тобто виступає як «всенародний речник».

Джерела та література

1. Архієпископ Ігор Ісіченко. Молитовний дискурс у літературі Київської Русі / Архієпископ Ігор Ісіченко // Слово і Час. – 2005. – № 1. – С. 5–13 ; № 2. – С. 12–22.
2. Дамаскин Иоанн, св. Точное изложение православной веры : пер. с греч. / Иоанн Дамаскин, св. – СПб. : [б. и.], 1894.
3. Домашовець В. Псалми Давидові в поетичних творах Т. Шевченка / В. Домашовець. – Оттава : Морріс Плейнс, 1992. – 160 с.
4. Мокрий В. Українські поетичні молитви (Період Київської Русі) / В. Мокрий // Варшавські українознавчі записки. – Вип. 1. – Варшава : [б. в.], 1989. – С. 55–73.
5. Сковорода Григорій. Вірші. Пісні. Байки. Діалоги. Трактати. Притчі. Прозові переклади. Листи / [упоряд і прим., вступ. ст. І. Іваньо] / Григорій Сковорода. – К. : Наук. думка, 1983. – 542 с.
6. Шевченко Тарас. Кобзар / Тарас Шевченко ; [вступ. ст. Олеся Гончара ; прим. Л. Ф. Кодацької]. – К. : Дніпро, 1982. – 648 с.

Семенюк Лариса. Молитвенный дискурс поэзии Тараса Шевченко. В статье показано молитвенный строй поэзии Шевченко как проявление глубокой религиозности, чувствительности поэта, его переживаний за судьбу Украины и своего народа. Отмечено, что Т. Шевченко, который тяготел к аутентичным духовным корням и к божественным идеям Священного Писания, во многих

своих произведениях использовал христианскую молитву, которая была одновременно и проявлением благочестивых чувств поэта, и литературно-художественным приемом, и субъективным разговором с Богом о насущных проблемах бытия.

Молитвенным строем пронизано все творчество поэта – от первых стихотворений, вошедших в «Кобзарь» 1840 г., до последних произведений, написанных после ссылки. Особое место в молитвенном дискурсе поэта занимают произведения периода «трех лет», когда Шевченко пережил сильный мировоззренческий переворот. В своих перепевах Давидовых псалмов, поэмах «И мертвым, и живым, и нерожденным ...», «Еретик» поэт исполнен верой в Бога, надеждой на него, на силу Господних законов.

Учитывая содержание, большинство молитвенных стихов Т. Шевченко можно считать умоляющими. В их основе – вера поэта в окончательную Господнюю волю, его милость ко всем человеческим мольбам. Умоляющие молитвы нередко заканчиваются мотивом прославления Бога-спасителя и выражением глубокой покорности ему и благодарности, которые нисходили из души поэта. Обращаясь к Богу, Шевченко обычно говорит не о своих личных переживаниях, а о всенародных бедах и проблемах, то есть выступает как «всенародный глашатай».

Ключевые слова: Тарас Шевченко, молитва, «Псалмы Давида», перепев, стихотворение, поэма, религиозность, Бог.

Semeniuk Larisa. Prayer discourse in Taras Shevchenko's poetry. This article shows the prayer motif in Shevchenko's poetry to be an expression of his deep religiosity and sensitivity, and his deep concern about the fate of Ukraine and its people. It must be emphasized that Shevchenko possessed authentic spiritual roots and was imbued with beatific ideas regarding the Scripture. Many of his works are based on Christian prayers, which are an expression of the pious feelings of the poet and his communication with God regarding the problems of daily life, as well as an illustration of his literary and artistic techniques.

The motif of prayer runs through Shevchenko's poetry all the way from his first poems, which found expression in Kobzar in 1840, to his last works, which were written after his exile. The works of his «Three years» period occupy a special place in the poet's prayerful discourse as he was passing through a strong ideological revolution. In his renderings of the Psalms of David, the poems. To the dead and the living, and the unborn ..., Heretic the author is full of faith in God, hope in Him, and hope in the power of the Lord's laws.

In terms of their content, the majority of Shevchenko's prayer poems can be treated as General l.-s. They are based on a belief in the finality of the Lord's will, and His mercy in response to all human entreaties. Prayers of pleading often end with an apotheosis of God and express deep humility and gratitude to Him. While appealing to God, Shevchenko as a rule does not talk about his personal feelings, but

rather about nationwide misfortunes and problems, so he acts as a representative of his nation.

Key words: Taras Shevchenko, prayer, the Psalms of David, rehash, God, poem, religiosity.